

D O S S I E R

LA DESFETA DEL TEMPLE

Josep M. Sans i Travé

1307 - 1312

del 710

El que s'anomena «procés dels templers» i que havia de menar cap a la dissolució definitiva de l'Orde se cenyeix a les accions fetes contra aquests religiosos a iniciativa del rei de França i del papa Climent V entre el 13 d'octubre de 1307 —moment de la detenció dels frares a França— i el 22 de març de 1312 —data de la butlla Vox in excelso, d'extinció de l'Orde. Durant aquests cinc anys arreu del món els frares foren detinguts, empresonats, interrogats, vexats, sotmesos a tortura i alguns fins i tot sacrificats com a heretges i, finalment, malgrat que no s'hagués realitzat un veritable procés amb les garanties jurídiques pertinents, l'Orde fou suprimit pels «indis i per la mala fama en què havia caigut al llarg del temps que havien durat aquestes accions». A aquests cinc anys de veritable purgatori per als templers els seguí un període en què es concretaren les gestions dutes a terme per la Santa Seu i encaminades a solucionar la problemàtica que la nova situació representava per a un miler i escaig de religiosos que tot restant dins el si de l'Església els era arrabassat i prohibit el marc jurídic de referència, és a dir la seva Regla i els seus Costums, i a donar una sortida pactada amb el poder civil sobre els béns que havien constituït el patrimoni de l'Orde, base en bona part de la

seva pròpia perdició. Així mateix, aquests cinc anys de sofriments, de dolors i d'angoixes anaren precedits per una sèrie de circumstàncies i d'esdeveniments en els quals participaren d'una manera nuclear els templers i que determinaren en certa manera el seu final.

LA SERVITUD DEL PRESTIGI. LES VEUS CRÍTiques

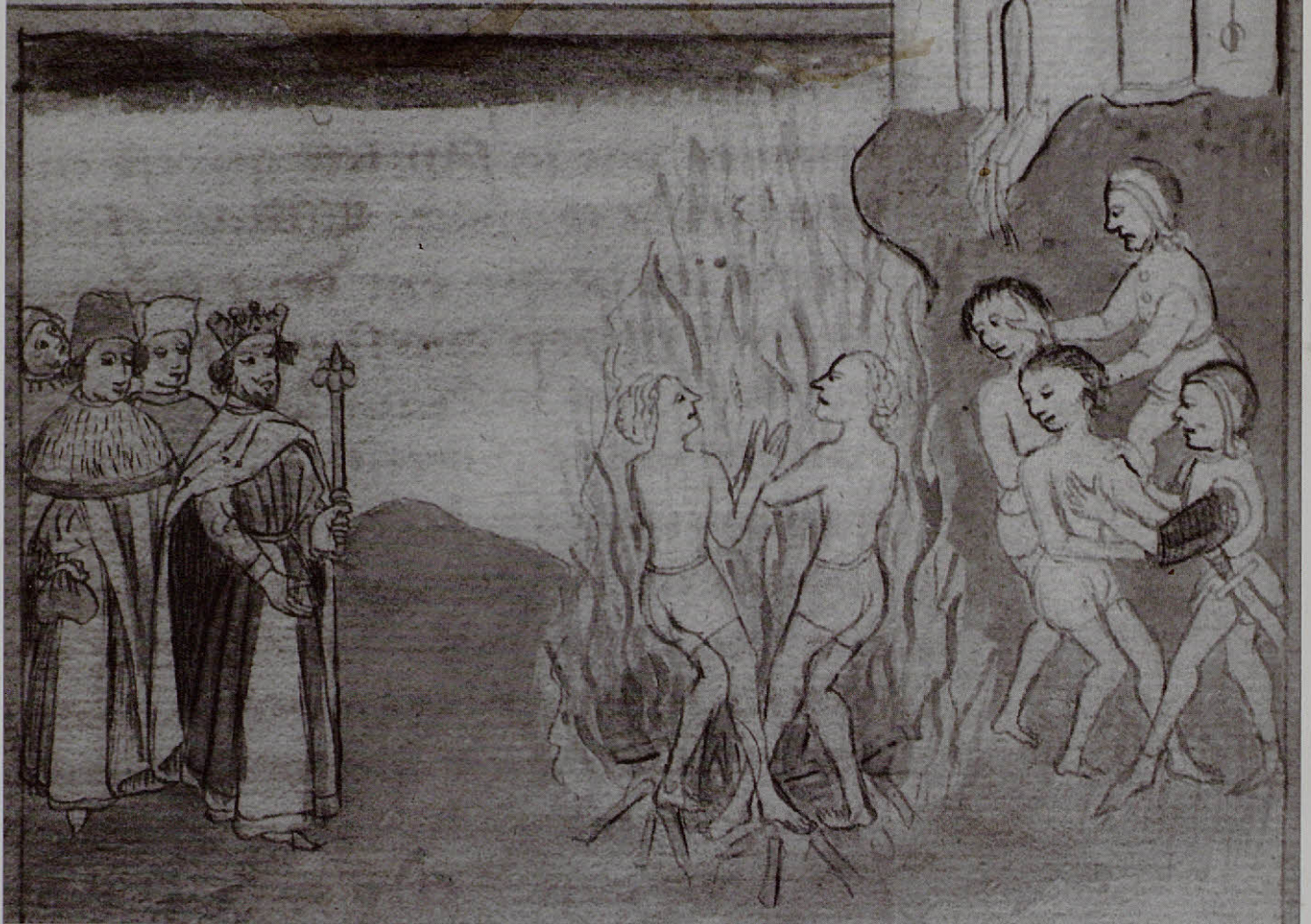
Tot el que s'esdevingué a començaments del segle XIV i que abocà a l'extinció de l'Orde feia ja temps que s'estava preparant. El Temple, fou de fet, la primera víctima del seu propi prestigi atresorat al llarg de molts anys de lluita contra els infidels i de suportar, juntament amb l'Hospital i, en menor grau, amb el Teutònic, l'enorme responsabilitat de garantir el manteniment dels regnes occidentals de l'Orient. Mentre aquestes «colònies» pogueren estar controlades, mentre Europa, gràcies principalment als ordes militars, pogué garantir els enclaus orientals, ningú no posà en dubte la importància de la seva tasca ni dels ideals que li donaven suport, és a dir, les croades. Quan, però, els fracassos militars començaren —i recordem que Jerusalem fou ja recuperada pels musulmans de Saladí el mes d'octubre de 1187— i Palestina poc a poc anà sucum-

bint sota l'empenta turca i els ordes eren impotents per parar les forces enemigues es començaren a sentir també les primeres veus qüestionant els valors morals i ètics que recolzaven aquella empresa i fins i tot els que tenien bàsicament la responsabilitat d'assegurar-ne la seva materialització. Ja el 1189 —al cap de dos anys de la pèrdua de Jerusalem— el clergue anglès Ralph Niger gosava criticar obertament la tercera croada i uns anys després Matthew Paris propugnava lluitar contra els sarraïns del sud d'Europa, tot afirmant que els reis de la Península Ibèrica havien fet més per l'honor de Crist i profit de l'Església amb la reconquesta que duïen a terme contra l'Islam, que el papa i els seus croats i que els templers i hospitalers.

Des del si mateix de l'Església diversos sectors propugnaven un altre tipus d'acció, no basada en la guerra i la violència, sinó cenyida a la missió i a la predicació. L'objectiu havia de ser convertir els musulmans en lloc de combatre'ls. Eren principalment els ordes mendicants, franciscans i dominics, els que llançaren aquesta idea.

Per a molts la tasca dels ordes militars no tenia sentit com tampoc tenien sentit les grans despeses que comportava el manteniment dels nuclis occidentals a l'Orient. Per altra banda, tot

de Jacques maistre des templiers & ceteris

Representació de la crema dels templers.

Europa era conscient de la rivalitat entre el Temple i l'Hospital, que malmetia els objectius principals pels quals havien de lluitar.

CLIMENT V I FELIP EL BELL DE FRANÇA. ELS PREPARATIUS DEL DRAMA

La història ha adjudicat a dos personatges el mèrit o la responsabilitat, segons es miri, d'aniquilar l'orde religioso-militar més poderós de l'Europa medieval. Els grans artífexs del desastre del Temple, els que des del seu lloc

d'àrbitres superiors li donaren el cop definitiu foren el rei de França Felip el Bell i el papa Climent V.

L'elecció el 5 de juny de 1305 de Bertrand de Got, arquebisbe de Bordeus, en el conclave de Perusa, com a fruit del compromís entre els partidaris de Bonifaci VIII i els del rei de França, posava fi a les discensions que havien enrarit les relacions entre la Santa Seu i la monarquia francesa els darrers anys del segle XIII i els primers del segle següent. Amb la tiara, el nou papa assumia el repte

de solucionar el problema sorgit amb França arran de la política augusta de Bonifaci VIII. A la llarga, però, el pontífex, dèbil davant un rei cada vegada més fort i segur, s'aplanaria als seus dictats. La seva actuació al llarg del procés dut a terme contra els templers es paradigmàtica de la debilitat del papa enfront l'acusada personalitat del sobirà francès. Molts historiadors s'han preguntat per què va ser el Temple precisament el boc expiatori de la confrontació política entre el papat i França a començaments del segle

XIV. Per què precisament l'Orde del Temple, que havia palesat al llarg de tants anys d'actuació lleialtat a les monarquies occidentals, fidelitat a la seva missió a l'Orient i especial suport al mateix papa? Entenem que encara s'haurà d'escriure molt sobre el Temple per tal de conèixer tots els interessos que convergiren, mo-gueren i determinaren l'operació política de la seva supressió. Avui per avui l'investigador que s'endinsa en aquest tema troba indicis, circumstàncies particulars que eleva a la categoria de causes, però sense el convenciment, cal confessar-ho, que representin la veritable raó de la desfeta del Temple.

La matinada del divendres dia 13 d'octubre de 1307, amb una operació policíaca sense precedents a la Història, tots els templers de França foren detinguts pels oficials del monarca. L'operació representà un gran èxit si tenim present que d'un miler i escaig de frares només dotze pogueren escapar de la captura en tot França. El pla havia estat minuciosament organitzat pels consellers de Felip IV, i concretament per Guillem de Nogaret, Guillem de Plaisans i Enguerrand de Marigny, i constava de dues parts ben diferenciades: la primera consistia en l'aplegament de les dades específiques que permetessin procedir contra l'Orde; la segona se cenyia a la realització material de l'operació programada.

Les dades foren fàcils de trobar per a un expert en la calúnnia, la mentida i la difamació de la categoria de Guillem de Nogaret. N'havia palesat una bona pràctica en l'afer contra el papa Bonifaci VIII. D'entrada hom disposava ja d'unes primeres denúncies presentades per l'ex-templar Esquiú de Floyran i per l'intrigant Noffo Dei, disposats a servir el senyor que més bé sabés pagar les seves informacions. A més, es propicià que dotze persones ingressessin a diverses cases del Temple a França amb el propòsit que després poguessin certificar la veracitat de les presumpcions. Aquestes accions donaren ben aviat el fruit que hom esperava, de manera que el 1305 a la cort de Felip el Bell

hom ja tenia a mà els elements necessaris que justificaven la sospita sobre l'ortodòxia i moralitat dels templers com ho confirmava que el monarca parlés del tema amb el papa a Lió el mateix any 1305 i a Poitiers el 1307. Climent V, reaci inicialment a acceptar les sospites contra els templers, decidí realitzar una enquesta als frares per tal d'esbrinar les denúncies formulades pel monarca, tot prohibint al mateix temps a Felip el Bell la realització de qualsevol acció que no hagués estat prèviament acceptada i manada per la Santa Seu.

A l'estiu de 1307, el mestre fra Jaume de Molay tingué oportunitat d'entrevistar-se amb el papa, el qual l'assabenta dels rumors contra l'Orde i de la necessitat de dur a terme una indagació per provar o desmentir la seva veracitat. Entre el 24 i el 29 d'agost els templers celebraren capítol general a París on el mestre exposà als assistents, entre d'altres temes, el propòsit papal i la confiança que l'enquesta seria favorable a l'Orde. Malgrat que Climent V havia manifestat el 14 d'agost a Felip el Bell la seva intenció d'ocupar-se de l'afer dels templers i que el 24 del mateix mes li hagués comunicat el seu propòsit de dur a terme l'enquesta, el monarca francès estava decidit a proseguir la seva actuació contra l'Orde. Els consellers reials lligaren jurídicament la intervenció del monarca a finals del mes d'agost de 1307. Felip el Bell actuaria no per voluntat pròpia sinó a petició de l'inquisidor de França, el qual davant les sospites contra la fe i ortodòxia que pesaven contra els templers sollicitaria l'ajut del monarca per tal de realitzar la corresponent investigació als frares. D'aquesta manera Felip el Bell justificava la seva actuació i prenia la iniciativa avançant-se a les possibles actuacions de la Santa Seu.

El pla es completava amb l'organització material de la detenció dels frares, que s'havia de fer de tal manera que ningú pogués tenir la més mínima sospita del projecte per tal d'evitar-ne el seu malbaratament. La discreció, la reserva i el sigil havien de ser els factors

principals que garantissin una acció inesperada i sobtadament imprevista. El 14 de setembre es trametien les cartes secretes adreçades als oficials reials de França, donant-los les instruccions que havien de realitzar el dia 13 d'octubre. En aquesta data, a trenc d'alba, amb un escamot suficient, s'havien de presentar al lloc on es trobaven els frares i arrestar-los immediatament tot amparant-se dels seus béns, i procedir a fer-los un primer interrogatori. Guillem de Nogaret no descurà de comunicar als oficials reials que els hi era encomanada la detenció dels frares els càrrecs que hom imputava als templers: primer, els frares quan eren rebuts a l'Orde renegaven tres vegades de Crist i escopien tres vegades damunt la creu o la seva imatge; segon, a les recepcions dels nous frares, qui presidia la cerimònia els hi besava el final de l'espina dorsal, el melic i la boca, d'acord amb el ritus profà de l'Orde; tercer, que per vot fet en la seva professió, els frares estaven obligats a acceptar relacions carnals quan hi eren requerits sense poder-s'hi refusar; quart, que el cingol que dia i nit cenyia les camises dels templers havia estat consagrat al voltant d'un ídol amb forma de cap humà, amb barba, i que generalment era adorat en els capítols; i cinquè, que els preveres templers quan celebraven la missa omittien les paraules de la consagració.

El pla comportava també la ràpida i coetània participació dels corresponents delegats de l'inquisidor general de França, als quals es trameteren ordres perquè col·laboressin en l'actuació.

Després de la seva detenció s'havia d'aconseguir amb la major celeritat la confessió dels crims i la realització d'un programa propagandístic de descrèdit dels empressonats. S'exposaren els crims imputats als templers als diversos estaments eclesiàstics de París i, a través de cartes, a les cancelleries dels prínceps europeus perquè prenguessin les mateixes mesures en els seus propis regnes. Per altra banda, la màquina inquisitorial es posà també en funcionament sotmetent els frares als primers inter-

rogatoris per tal de confessar els crims que hom els imputava. Des del 19 d'octubre fins al 14 de novembre la comissió havia interrogat cent trenta-vuit frares dels detinguts a París, als quals s'arrencaren les confessions de culpabilitat.

L'AFER A CATALUNYA I L'ORDRE DE DETENCIÓ DELS TEMPLERS CATALANS

La notícia dels esdeveniments a França arribà ben aviat a coneixement de Jaume II i dels templers. El rei català en fou informat puntualment a través de tres cartes que per aquells dies li adreçà personalment Felip el Bell, i per una altra de fra Romeu de Bruguera, dominicà català que ensenyava Teologia a la Universitat de París. Els frares catalans, de la seva banda, també s'assabentaren ben aviat de l'esdeveniment en el país veí amb els seus germans de religió. En tot cas, el mestre fra Ximen de Lenda, que es trobava a la seu de la cúria provincial catalana al castell de Miravet, al cap d'una setmana d'haver-se produït els fets a França, estava ja al corrent de la situació. Per això, el 20 d'octubre trameté un procurador seu al monarca per tal de sol·licitar-li la reclamació de tres frares catalans que en aquells moments es trobaven a Tudela, ja que temia que el rei navarrès, fill de Felip el Bell, prengués iguals disposicions contra els frares a Navarra.

Si ens atenem a l'actitud adoptada per Jaume II durant aquests dies hom té la sensació que el monarca català estava indecís sobre quina actuació seguir, malgrat els consells de Felip el Bell que l'exhortaven a detenir els templers i a emparar-se dels seus béns.

La característica bàsica de l'actuació de Jaume II en aquest afer serà la prudència. No volia donar cap pas en fals del qual després se n'hagués de penedir. Per altra banda, si considerem les missives que per aquests dies sortiren de la Cancelleria Reial, adreçades al rei de França, i als reis de Castella, Portugal i Anglaterra, tot sembla indicar que el rei inicialment era

favorable a l'Orde o en tot cas reaci a procedir en la forma que ho havia fet el monarca francès. Quan les notícies dels fets de França arribaren a coneixement dels templers catalans el mestre convocà a final d'octubre a Miravet un capítol provincial per tal d'analitzar la coyuntura i prendre les mesures més adients. En aquesta assemblea es decidí la fortificació dels castells i fortaleses de l'Orde, potenciant aquelles que per la seva situació eren més inexpugnables, i la constitució d'una comissió de frares que, presidida pel mestre, s'entrevistés amb el monarca per tal d'expressar-li les seves preocupacions i demanar-li ajut. Finalment, en absència del mestre, s'assignaren les seves funcions al lloctinent fra Ramon de Saguardia, comanador de la casa rossellonesa del Masdeu.

La comissió templera encapçalada per fra Ximen de Lenda s'entrevistà el mes de novembre amb Jaume II. El monarca es mostrà comprensiu amb la situació que vivien els frares i amb paraules de confiança sabé enganyar el mestre perquè l'acompanyés a València, tot i que alguns frares clarividents sospitaven de les bones intencions del rei i el reclamaven perquè retornés a la cúria provincial per tal de dirigir, si s'esqueia el cas, la resistència templera.

Aquests pressentiments ben aviat es complirien, ja que el primer dia del mes de desembre de 1307 Jaume II Ordenà la detenció i captura dels templers dels seus estats, revelant finalment el rei català les seves veritables intencions. És probable que les seves dilacions responguessin exclusivament a la manca d'un pla d'actuació coherent que li permetés dur a terme el seu propòsit amb les garanties d'èxit suficient i que, calcat del mateix que desenvolupà Felip el Bell, es plasmà a València a les darreries de novembre. De la mateixa manera que el monarca francès, Jaume II actuaria a petició de l'inquisidor general dels seus regnes contra l'herètica pravitat. D'aquesta manera evitava que la seva resolució pogués ser contestada per l'Església catalana atès que els templers eren perso-

nes religioses i aforades.

Els manaments adreçats als diversos oficials reials dels estats de Jaume II anaven acompanyats de les citacions de l'inquisidor als responsables dels convents templers perquè acudissin a la seva presència en el Convent de Predicadors de la ciutat de València per tal de poder prestar declaració sobre els errors que els hi eren imputats.

La resposta dels frares a les ordres del monarca i la citació de l'inquisidor foren molt diverses. Alguns d'ells es negaren a lliurar-se, d'altres ho feren gairebé sense cap resistència, d'altres es traslladaren a cases més fortificades per tal de col·laborar a la seva defensa i d'altres, fins i tot, abandonaren les comandes i fugiren disfressats per tal de no ésser reconeguts i capturats.

Els frares de les comandes situades en el regne de València ben aviat es lliuraren al rei. Els primers foren els residents a la casa de la capital, entre els quals es trobava el mestre fra Ximen de Lenda. Al cap de pocs dies s'ocupava Borriana, Xivert i l'estratègic castell de Peniscola el 12 de desembre. Abans d'acabar el mes, el castell d'Ares i la tinença de les Coves havien caigut també en poder del rei. A l'Aragó eren ocupades ben aviat les comandes de Saragossa, d'Alfambra i d'Oscà i les altres cases que hi tenia l'Orde, de manera que a final d'any només restaven en aquest regne en poder dels frares els castells de Montsó, Xalamera, Cantavella, Castellot, Villel i Libros, que per la seva situació d'inexpugnabilitat eren capaços de resistir un perllongat setge.

A Catalunya, al llarg del mes de desembre, la major part de les comandes caigueren sota poder dels oficials reials. A final d'any només resistien els castells de Miravet i d'Ascó.

Sorpren la profunda fragilitat militar dels templers catalans ja que en menys d'un mes els oficials reials ocuparen la major part de les cases de l'Orde, llevat d'uns quants castells, en tot cas, pocs, i situats precisament en quatre nuclis ben definits: el sector del

Cinca —Montsó i Xalamera—; el sector del Baix Ebre —Miravet i Ascó—; el sector de l'Alt Mestrat —Cantavella i Castellot—; i el sector de l'Alt Túria —Vil·lel i Libros. Tot i la resistència dels seus defensors i les accions de tot tipus realitzades pel lloctinent dels templers catalans, l'any següent sucumbien davant unes minses forces reials la major part dels esmentats castells, ja que després del lliurament de Miravet el 12 de desembre de 1308, només restaren en poder dels frares els castells de Montsó i de Xalamera, que capitulaven la primavera de 1309.

ELS INTERROGATORIS DELS TEMPLERS CATALANS

Els frares, a mesura que anaven lliurant-se als oficials reials, eren tramesos a València, on l'inquisidor havia establert el seu quarter general, per tal d'ésser interrogats sobre els errors que hom els inculpava. A banda d'aquesta primera inquisició, de la qual no coneixem cap acta, els templers catalans foren sotmesos a dos altres interrogatoris duts a terme per una comissió pontifícia, presidida inicialment pels prelats de Tarragona i València i integrada per altres tres persones. Aquesta comissió s'havia creat, juntament amb d'altres arreu d'Europa, el mes d'agost de 1308, amb la comesa específica d'inquirir els templers per tal que un concili que s'havia de celebrar a Viena del Delfinat tingués elements suficients a l'hora de decidir la sort de l'Orde i perquè els concilis provincials decidissin sobre la culpabilitat o innocència de cada frare. Dels diversos interrogatoris fets als templers catalans només se'n coneixen les actes de tres: el realitzat a Trullars-Masdéu a vint-i-cinc frares de la diòcesi d'Elna el mes de gener de 1310; el dut a terme el mes de febrer del mateix any a Lleida a trenta-dos frares detinguts a Gardeny; a més de nou persones alienes a l'Orde; i el de Sant Adrià-Barcelona, on foren interrogats mitjançant l'aplicació de la tortura vuit frares el mes d'agost de 1311. A la tardor d'aquest mateix any, atès que el

metropolità de Tarragona i el bisbe de València havien d'assistir al concili, la Santa Seu encarregà la continuació de la inquisició al bisbe de Lleida, iniciant aquesta tasca la tardor del mateix any. Les dificultats d'aplegament dels frares a Lleida determinà que la inquisició es perllongués fins a final de 1311, quan ja s'havien iniciat les sessions del concili general de Viena del Delfinat. De les actes d'aquest darrer interrogatori que foren trameses al papa per a ser estudiades pels conciliars no se'n coneix cap rastre.

Els interrogatoris es feren d'acord amb un model de qüestionari prefixat per la Santa Seu i que contenia vuitanta-vuit articles relatius a aspectes pertanyents al dogma i la moral —i sobre els quals havia de respondre sota jurament cada frare—, a més de tres preguntes sobre les circumstàncies personals de la seva recepció a l'Orde. De les respòstes donades pels templers catalans, i fins i tot de les persones alienes a l'Orde —algunes de les quals foren certament crítiques amb els templers—, no se'n desprén cap element que pugui fer sospitar la culpabilitat dels errors imputats.

EL CONCILI DE VIENA DEL DELFINAT I L'ABOLICIÓ DE L'ORDE DEL TEMPLE

Climent V, al mateix temps que el mes d'agost de 1308 creava les comissions diocesanes per a jutjar les persones dels frares, convocava un concili general de l'Església perquè, entre d'altres temes, s'ocupés de decidir sobre l'Orde del Temple. La tardança en arribar a la cúria papal els resultats dels processos duts a terme a les distintes diòcesis i províncies determinà que l'abril de 1310 prorrogués un any la seva celebració, fixada definitivament per al primer d'octubre de 1311.

A més d'una representació nombrosa d'eclesiàstics, el papa convocà molts prínceps europeus per assistir a aquella magna assemblea religiosa, a la qual el monarca català, preocupat bàsicament per l'assignació que se'n decidís dels béns del Temple, hi trameté

els seus ambaixadors amb instruccions diplomàtiques molt precises. El 16 d'octubre obria les seves sessions el concili i tot seguit Climent V creà una comissió específica, presidida per un prelat de confiança a fi de garantir-ne el seu control, per tal s'ocupés del tema dels templers. Aquesta comissió analitzà detingudament les actes dels diversos processos que havien arribat a la Santa Seu i en preparà els corresponents dossiers que foren presentats al papa. Climent V, de la seva banda, i al marge de la comissió, mantenia negociacions amb els representants del rei francès per tal d'arribar a una solució pactada sobre l'Orde. L'acord definitiu en aquest sentit s'aconseguí a mitjan març de 1312 i pre-anuncià la presència a Viena del Delfinat, esdevinguda el 20 del mateix mes, de Felip el Bell. Al cap de dos dies, Dimecres de Passió, Climent V promulgava —no sense abans haver obtingut el suport de la comissió de prelats, i amb el vot en contra del representant català— la butlla *Vox in excelso* que suprimia «no per sentència definitiva sinó per provisió o ordenació apostòlica l'Orde del Temple i el seu estat, hàbit i nom, de manera que en l'esdevenidor ningú pogués entrar en el dit Orde, o rebre o portar el seu hàbit o actuar com a templer, sota pena d'excomunió». Amb la resolució exclusiva del papa s'arribava a consumir una de les majors injustícies de la història: El Temple era suprimit sense judici previ, sense possibilitat de defensa, sense cap garantia processal, sense sentència condemnatòria, sinó només per l'autoritat d'un papa sotmès a la voluntat política del rei de França. La butlla, per altra banda, reservava per a una nova provisió de la Seu Apostòlica les persones i béns de l'Orde, tot respectant les sentències que en relació als primers haguessin donat ja o donessin els corresponents concilis provincials. Tot i l'oposició de diversos sectors, tan eclesiàstics com de representants de prínceps europeus, el dia 2 de maig, Climent V per la butlla *Ad providam* assignava a l'Hospital els béns dels templers, fent-ne expressa excep-

Reporto boines.

ció, recollint el fruit de les negociacions dels ambaixadors catalans, als regnes de Catalunya-Aragó, Mallorca, Castella i Portugal.

LA DECLARACIÓ D'INNOCÈNCIA DELS TEMPLERS CATALANS

Per tractar l'afer dels templers quatre concilis provincials havien aplegat els prelats de la Tarracense: el primer, celebrat a començament de 1308, acceptà, amb l'oposició d'una part de l'assemblea, el procediment emprat per Jaume II contra els frares; el segon, reunit a la tardor de 1310 per tal de decidir, en base de les inquisicions fetes als templers, la seva innocència o culpabilitat, ajornà de pronunciar-se en aquest sentit i decretà la suavització de l'empresonament dels frares; el tercer, celebrat amb la mateixa finalitat que l'anterior el mes de març de 1311, tampoc prengué cap decisió sobre la qüestió principal i aprovà un tracte més digne per al detinguts, amb l'assignació d'una paga diària per a cada frare per tal de fer front a les seves necessitats. El darrer concili convocat per a resoldre definitivament el tema se celebrà la tardor de 1312, on el dia 4 de novembre es proclamava solemnement la innocència dels templers catalans de totes les culpes i errors de què havien estat acusats; a més, s'assignava una pensió anual a cada frare, d'acord amb la seva categoria dins l'Orde, i es fixava també el seu futur lloc de residència.

ELS BÉNS DELS TEMPLERS A LA PROVÍNCIA CATALANA

Acabat el concili de Viena el maig de 1312, el monarca català repregué les negociacions amb la Santa Seu cenyint la seva actuació diplomàtica a aconseguir que els béns del Temple no anessin a parar a l'Hospital per tal d'evitar l'excessiu poder que aquest Orde podia adquirir. Artífex de bona part d'aquestes negociacions fou l'ambaixador i conseller reial Vidal de Vilanova, qui obtingué del nou

papa Joan XXII la promulgació de la butlla *Ad fructus uberes*, de 10 de juny de 1317, que, recollint l'acord amb Jaume II, solucionava definitivament l'assignació dels béns del Temple en els estats del monarca català. La disposició apostòlica creava en el regne de València un nou orde militar afinat en el castell de Montesa, que es regiria per la regla de Calatrava. L'Orde de Montesa recolliria, així, l'herència del Temple en aquest regne, així com també els béns que hi tenia l'Hospital, llevat de la casa de la capital i el castell i vila de Torrent. La resta dels béns a Catalunya i Aragó s'adjudicaven a l'Hospital amb la condició que el castellà d'Emposta, abans d'exercir el seu càrrec, hauria de prestar sagrament i homenatge al rei català. El 17 de desembre del mateix any, el comanador major de l'Hospital a la província catalana prenia possessió d'aquests béns, que els hi eren lliurats pels oficials reials, després d'haver-los administrat al llarg de deu anys. Els diners que els oficials públics trobaren en poder dels frares anaren a parar a les arques reials, mentre que bona part dels béns mobles passaren també a mans de Jaume II que se'n serví per obsequiar els seus parents i amics. Aquesta apropiació fou justificada com a compensació del cost assumit pel monarca per la captura dels templers del seus estats. Els cent-nou frares que sobrevisqueren a l'acabament del procés foren distribuïts, d'acord amb la disposició del Concili de Tarragona de 1312, entre les diverses comandes que havien estat del Temple, on havien de fer vida religiosa, atès que la supressió de l'Orde no els exenorava de les obligacions contretes en el moment de la professió. ◀

BIBLIOGRAFIA

BARBER, Malcolm: *The Trial of the Templars*, Cambridge, 1978.
 BENAVIDES, A.: *Memorias de D. Fernando IV de Castilla*, vol. II, Madrid, 1860.
 DEMURGER, Alain: *Auge y caída de los Templarios*, Barcelona, 1987.
 «Encore le procès des Templiers!. A propos d'un ouvrage récent», *Le Moyen Age. Revue d'Histoire et de Philologie*, núm. 1, 1991, tom XCVII, pp. 25-39.
 FAVIER, Jean: *Philippe Le Bel*, Éditions Fayard, 1988.
 FINKE, H.: *Papsttum und Untergang des TempleOrdens*, vols. I i II, Münster, 1907.
 FOREY, Alan: «The beginning of proceedings against the aragonese Templars», dins *God and Man in Medieval Spain. Essays in Honour of J.R.L. Highfiels*, editat per Drek W. Lomax i David Mackenzie, Aris and Philips, Warminster, 1989, pp. 81-96.
 GUINOT RODRÍGUEZ, E.: «La fundación de la Orden militar de Santa María de Montesa», *Saitabi*, XXXV, València, 1985, pp. 73-86.
 LEDESMA RUBIO, M.L.: *Templarios y Hospitalarios en el Reino de Aragón*, Saragossa, 1982.
 MERCATI, Angelo: «Interrogatorio di Templari a Barcellona (1311)», *Spanische Forschungen der Görresgesellschaft: Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens*, VI, 1937, pp. 240-251.
 SANS TRAVÉ, Josep Maria: *El procés dels templers catalans. Entre el turment i la glòria*, Pagès editors, Lleida, 1991, 3a edició.
 SÈVE, Roger; CHAGNY-SÈVE, Anne-Marie, *Le procès des Templiers d'Auvergne (1309-1311)*, Éditions de l'interrogatoire de juin 1309, Éditions du CTHS, París, 1986.

JOSEP M. SANS I TRAVÉ

Historiador i Director de l'Arxiu Nacional de Catalunya.